

מחלוקת הסמיכה

הפוליטיקה של מחלוקת הסמיכה והמחלוקות בכלל

המשנה שלפנינו מציגה מחלוקת עקרונית וסדרתית הנמשכת לאורך כמעט כל תקופת בית שני. בשלב ראשון נעיין בדמויות החולקות ובהיסטוריה שלהם, ובהיסטורית המחלוקות וההכרעה בהם בכלל.

משנה מסכת חגיגה פרק ב משנה ב

יוסי בן יועזר אומר שלא לסמוך יוסי בן יוחנן אומר לסמוך, יהושע בן פרחיה אומר שלא לסמוך ניתאי הארבלי אומר לסמוך, יהודה בן טבאי אומר שלא לסמוך שמעון בן שטח אומר לסמוך, שמעיה אומר לסמוך אבטליון אומר שלא לסמוך, (הלל ומנחם לא נחלקו, יצא מנחם נכנס שמאי) שמאי אומר שלא לסמוך הלל אומר לסמוך. הראשונים היו נשיאים ושניים להם אב בית דין:

תוספתא חגיגה פרק ב

הלכה ח

מימיהן לא נחלקו אלא על הסמיכה חמשה זוגות הן שלשה מזוגות הראשונים שאמרו שלא לסמוך ושנים מזוגות האחרנים שאמרו לסמוך היו נשיאים ושנים להן אבות בית דין דברי ר' מאיר ר' יהודה או' שמעון בן שטח נשיא יהודה בן טבאי אב בית דין

הלכה ט

אמ' ר' יוסי כתחלה לא היתה מחלוקת בישראל אלא בית דין של שבעים ואחד היה בלשכת הגזית ושאר בתי דינין של עשרים ושלושה היו בעיירות שבארץ ישראל שני בתי דינין של שלושה שלושה היו בירושלם אחד בהר הבית ואחד בחיל נצרך אחד מהן הולך אצל בית דין שבעירו אין בית דין בעירו הולך אצל בית דין הסמוך לעירו אם שמעו אמרו להן ואם לאו הוא ומופלא שבהן באין לבית דין שבהר הבית אם שמעו אמרו להן ואם לאו הוא ומופלא שבהן באין לבית דין שבחיל אם שמעו אמרו להן ואם לאו ואלו באין לבית דין שבלשכת הגזית אע"פ שהו של שבעים ואחד אין פחות מעשרים ושלושה נצרך אחד מהן לצאת רואה אם יש שם עשרים ושלושה יוצא ואם לאו אין יוצא עד שיהו שם עשרים ושלושה היו יושבין מתמיד של שחר עד תמיד של בין הערבים ובשבתות ובימים טובים באין לבית המדרש שבהר הבית נשאלה הלכה אם שמעו אמרו להם ואם לאו עומדין במנין אם רבו המטמאין (או) [טימאן] רבו המטהרין טיהרו משם הלכה יוצא ורווחת בישראל.

דרומא – בית מדרש לסטודנטים

משרבו תלמידי שמיי והלל שלא שימשו כל צרכן הרבו מחלוקות בישראל ונעשו שתי תורות ומשם היו יושבין ובודקין כל מי שהו חכם ועניו ושפוי וירא חטא ופרק טוב ורוח הבריות נוחה הימנו עושין אותו דיין בעירו משנעשה דיין בעירו מעלין ומושיבין אותו בהר הבית ומשם מעלין ומושיבין אותו בחייל ומשם מעלין ומושיבין אותו ללשכת הגזית ושם יושבין ובודקין יחסי כהונה יחסי לוייה כהן שנמצא בו פסול לובש שחורין ומתעטף שחורין יוצא והולך לו ושלא נמצא בו פסול לובש לבנים ומתעטף לבנים נכנס ומשמש עם אחיו הכהנים ויום טוב היו עושין שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן ומביא עשירית האיפה משלו ועובדה בידו אע"פ שאין המשמר שלו אחד כהן גדול ואחד כהן הדיוט שעבדו עד שלא הביאו עשירית האיפה שלהן עבדתן כשירה

ירושלמי חגיגה פרק ב הלכה ב'

בראשונה לא היתה מחלוקת בישראל אלא על הסמיכה בלבד ועמדו שמאי והלל ועשו אותן ד' משרבו תלמידי ב"ש ותלמידי ב"ה ולא שימשו את רביהן כל צורכן ורבו המחלוקות בישראל ונחלקו לשתי כתות אילו מטמאין ואילו מטהרין ועוד אינה עתידה לחזור למקומה עד שיבוא בן דוד... הלל ומנחם לא נחלקו יצא מנחם ונכנס שמאי לאיכן יצא יש או' ממידה למידה יצא ויש אומ' כנגד פניו יצא הוא ושמונים זוג של תלמידי חכמים מלובשין תירקי זהב שהשחירו פניהן כשולי קדירה שאמרו להן כתבו על קרן שור שאין לכם חלק באלהי ישראל

תלמוד בבלי חגיגה דף טז ע"ב

יצא מנחם ונכנס שמאי כו'. להיכן יצא? אביי אמר: יצא לתרבות רעה. רבא אמר: יצא לעבודת המלך. תניא נמי הכי: יצא מנחם לעבודת המלך, ויצאו עמו שמונים זוגות תלמידים לבושין סיריקון.

מהי המחלוקות המקורית על הסמיכה?

לאחר שראינו שהמחלוקת הזו היא מיוחדת בקדמותה צריך לשאול במה בדיוק חלקו הזוגות. על איזה מקרה נחלקו ומדוע שמחלוקת זו תהיה כל כך חשובה שדווקא היא נשתמרה לאורך כל כך הרבה דורות?

רש"י על המשנה שלנו (חגיגה דף טז ע"א)

יוסי בן יעזר אומר שלא לסמוך - ביום טוב, וזו היא מחלוקת ראשונה שהיתה בחכמי ישראל.

תוספתא חגיגה פרק ב הלכה י

דרומא – בית מדרש לסטודנטים

דרומא בית ללימוד ומוחשבה יהודית באוניברסיטת בן גוריון

אי זו היא סמיכה שנחלקו עליה? בית שמיי או? אין סומכין ביום טוב ושלמים החוגג בהן סומך עליהן מערב יום טוב, בית הלל או? מביאין שלמים ועולות וסומכין עליהן. אמרו בית הלל ומה אם בשעה שאי אתה מותר לעשות להדיוט את מותר לעשות לגבוה שעה שאתה מותר לעשות להדיוט אי אתה מותר לעשות לגבוה! אמרו להם בית שמיי נדרים ונדבות יוכיחו שאתה מותר לעשות להדיוט ואין אתה מותר לעשות לגבוה. אמרו להם בית הלל לא אם אמרתם בנדרים ונדבות שאין זמנן קבוע תאמרו בחגיגה שזמנה קבוע? אמרו להן בית שמיי אף חגיגה פעמים שאין זמנה קבוע שמי שלא חג ביום טוב הראשון של חג חוגג את כל הרגל ויום טוב האחרון של חג. אבא שאול היה אומרה בלשון אחרת משם בית הלל ומה אם בשעה שכירתך סתומה כירת רבך פתוחה שעה שכירתך פתוחה לא תהא כירת רבך פתוחה דבר אחר שלא יהא שלחנך מלא ושלחן רבך ריקן.

הלכה יא

מעשה בהלל הזקן שסמך על העולה בעזרה וחברו עליו תלמידי שמיי אמ' להם בואו וראו שהיא נקבה וצריך אני לעשותה זבחי שלמים הפליגן בדברים והלכו להן מיד גברה ידן של בית שמיי ובקשו לקבוע הלכה כמותן והיה שם בבא בן בוטא שהוא מתלמידי בית שמיי ויודע שהלכה כדברי בית הלל בכל מקום הלך והביא את כל צאן קידר והעמידן בעזרה ואמ' כל מי שצריך להביא עולות ושלמים יבוא ויטול ויסמוך באו ונטלו את הבהמה והעלו עולות וסמכו עליהן בו ביום נקבעה הלכה כדברי בית הלל ולא ערער אדם בדבר

הלכה יב

שוב מעשה בתלמיד אחד מתלמידי בית הלל שסמך על העולה מצאו תלמיד אחד מתלמידי שמיי אמ' לו מה זה סמיכה אמ' לו מה זה שתיקה שתקן בניזיפה

ירושלמי חגיגה פרק ב הלכה ב'

ר' חייה בשם ר' יוחנן לא תהא שבות קלה בעיניך שהרי סמיכה אינה אלא רשות ונחלקו עליה אבות העולם א"ר יוסה זאת אומרת שאדם צריך לכבוש את כובדו דלא כן מה אנן אמרין אסור ליגע בבהמה ביום טוב

תלמוד בבלי חגיגה דף טז ע"ב

אמר רב שמן בר אבא אמר רבי יוחנן: לעולם אל תהא שבות קלה בעיניך, שהרי סמיכה אינה אלא משום שבות, ונחלקו בה גדולי הדור. פשיטא! - שבות מצוה אצטריכא ליה. - הא נמי פשיטא! - לאפוקי ממאן דאמר בסמיכה גופה פליגי, קא משמע לן בשבות הוא דפליגי.

משנה מסכת ביצה פרק ב משנה ד

דרומא – בית מדרש לסטודנטים

בית שמאי אומרים מביאין שלמים ואין סומכין עליהן אבל לא עולות ובית הלל אומרים מביאין שלמים ועולות וסומכין עליהם:

תלמוד בבלי מסכת ביצה דף כ ע"א

דתניא, אמר רבי יוסי ברבי יהודה: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על תכף לסמיכה שחיטה שצריך, על מה נחלקו - על הסמיכה עצמה, שבית שמאי אומרים: אינו צריך, ובית הלל אומרים: צריך. תנו רבנן: מעשה בהלל הזקן שהביא עולתו לעזרה לסמוך עליה ביום טוב. חברו עליו תלמידי שמאי הזקן, אמרו לו: מה טיבה של בהמה זו? אמר להם: נקבה היא, ולזבחי שלמים הבאתיה. כשכש להם בזנבה, והלכו להם. ואותו היום גברה ידם של בית שמאי על בית הלל, ובקשו לקבוע הלכה כמותן. והיה שם זקן אחד מתלמידי שמאי הזקן, ובבא בן בוטא שמו, שהיה יודע שהלכה כבית הלל, ושלה והביא כל צאן קדר שבירושלים והעמידן בעזרה, ואמר: כל מי שרוצה לסמוך - יבא ויסמוך. ואותו היום גברה ידן של בית הלל וקבעו הלכה כמותן, ולא היה שם אדם שערער בדבר כלום. שוב מעשה בתלמיד אחד מתלמידי בית הלל שהביא עולתו לעזרה לסמוך עליה. מצאו תלמיד אחד מתלמידי בית שמאי. אמר לו: מה זו סמיכה? - אמר לו: מה זו שתיקה? שתקו בנוזיפה, והלך לו.

מדרש הלכה תורת כהנים דיבורא דנדבה פרק יז

- (א) וסמך ידו לא יד בנו ידו לא יד עבדו...
(ד) קרבנו לא הבכור...
(ה) קרבנו לא המעשר...
(ו) קרבנו לא הפסח...

משנה מנחות פרק ט משנה ז

כל קרבנות הצבור אין בהם סמיכה חוץ מן הפר הבא על כל המצות ושעיר המשתלח רבי שמעון אומר אף שעירי ע"ז כל קרבנות היחיד טעונים סמיכה חוץ מן הבכור והמעשר והפסח והיורש סומך ומביא נסכים וממיר:

האם פסח הוא קרבן יחיד או ציבור?

תוספתא פסחים פרק ד הלכה יג

פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת שאלו את הלל הזקן פסח מהו שידחה את השבת אמ' להם וכי פסח אחד יש לנו בשנה שדוחה את השבת הרבה משלש מאות פסחים יש לנו בשנה ודוחין את השבת חברו עליו כל העזרה אמ' להם תמיד קרבן צבור ופסח קרבן צבור מה תמיד קרבן צבור ודוחה את השבת אף פסח קרבן צבור דוחה את השבת.

תוספתא תמורה פרק א הלכה יז

קרבנות צבור דוחה את השבת ואת הטומאה קרבנות יחיד אינם דוחים לא השבת ולא הטומאה דברי ר' יהודה אמר לו ר' יעקב מצינו בחביתי כהן משיח ופר יום הכפורים והפסח שהן קרבנות יחיד ודוחין את השבת ואת הטומאה מצינו בפר הבא על כל המצות ושעירי עבודה זרה וחגיגה שקרבנות צבור ואינם דוחים לא את השבת ולא את הטומאה כלל אמר ר' יעקב כל שיש לו זמן קבוע מן התורה ואין יכול ליעשות מערב שבת דוחה את השבת וכל שאין לו זמן קבוע מן התורה ויכול ליעשות מערב שבת אין דוחה את השבת: